שמות פרק לח (כא) אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: (כב) וּבְצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְקֹוָק אֶת־מֹשֶׁה: (כג) וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ: ס	**21**These are the numbers of the Mishkan, the Mishkan of the Testimony, which were counted at Moses' command; [this was] the work of the Levites under the direction of Ithamar, the son of Aaron the Kohen. **22**Bezalel, son of Uri, son of Hur, of the tribe of Judah, had made all that the Lord had commanded Moses. **23**With him was Oholiab, son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman and master weaver, and an embroiderer in blue, purple, and crimson wool and in linen.

שמות פרק לא

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֵת אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:

6And, behold, with him I have placed Oholiab the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, and all the wise hearted into whose hearts I have instilled wisdom, and they shall make everything I have commanded you:

שמות פרק לה (ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְקֹוָק בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: (לא) וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: (לב) וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: (לג) וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת: (לד) וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן־ אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן: (לה) מִלֵּא אֹתָם חָכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־ מְלֶאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָּל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:	**30**Moses said to the children of Israel: "See, the Lord has called by name Bezalel, the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah. **31**He has imbued him with the spirit of God, with wisdom, with insight, and with knowledge, and with [talent for] all manner of craftsmanship **32**to do master weaving, to work with gold, silver, and copper, **33**with the craft of stones for setting and with the craft of wood, to work with every [manner of] thoughtful work.= **34**And He put into his heart [the ability] to teach, both him and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan. **35**He imbued them with wisdom of the heart, to do all sorts of work of a craftsman and a master worker and an embroiderer with blue, purple, and crimson wool, and linen and [of] weavers, those who do every [manner of] work, and master weavers.

רש"י שמות פרק לה פסוק לד (לד) ואהליאב - משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד יט) ולא נכר שוע לפני דל:	**and Oholiab**: of the tribe of Dan, of the lowest of the tribes, of the sons of the handmaidens [Bilhah and Zilpah. Dan was Bilhah's son]. Yet the Omnipresent compared him [Oholiab] to Bezalel for the work of the Mishkan, and he [Bezalel] was of the greatest of the tribes [Judah], to fulfill what is said: "and a prince was not recognized before a poor man" (Job 34:19). -[from Tanchuma 13]

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויחי פרשה צט סימן יא

יא [מט, טז] דן ידין עמו, כמיוחד שבשבטים זה יהודה, ד"א כאחד, כיחידו של עולם שאינו צריך סיוע במלחמה, שנאמר (ישעיה סג) פורה דרכתי לבדי, כך שמשון העומד מדן אינו צריך אחרים שיסייעו אותו בלא חרב אלא בלחי חמור, יהי דן נחש עלי דרך שפיפון, כל החיות מהלכות זוגות זוגות והנחש אינו מהלך בדרך אלא יחידי, ד"א יהי דן נחש עלי דרך, כשם שהנחש נקמן כך היה שמשון, שנאמר (שופטים טז) ואנקמה נקם אחת, כיון שראה אותו יעקב אמר לישועתך קויתי ה' אין זה מביא את הגאולה אלא מגד שנאמר גד גדוד יגודנו והוא יגוד עקב לאותו שהוא בא בעקב (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, שהוא משבט גד לכך נאמר והוא יגוד עקב.

בראשית פרק מט פסוק ט גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה מִטֶּרֶף בְּנִי עָלִיתָ כָּרַע רָבַץ כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ׃

9A cub [and] a grown lion is Judah. From the prey, my son, you withdrew. He crouched, rested like a lion, and like a lion, who will rouse him?

רש"י בראשית פרשת ויחי פרק מט פסוק ט

(ט) גור אריה - על דוד נתנבא, בתחלה גור (שמואל ב' ה ב) בהיות שאול מלך עלינו אתה הייתה המוציא והמביא את ישראל, ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם, וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהא בשרויא, בתחלתו:

A cub [and] a grown lion is Judah: He prophesied about David, who was at first like a cub: “When Saul was king over us, it was you who led Israel out and brought them in” (II Sam. 5:2), and at the end a lion, when they made him king over them. This is what Onkelos means in his translation by יְהֵא בְּשֵׁירוּיָא שִׁלְטוֹן, [he shall be a ruler] in his beginning.

בראשית פרק מט

(טז) דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃

(יז) יְהִי־דָן נָחָשׁ עֲלֵי־דָרֶךְ שְׁפִיפֹן עֲלֵי־אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי־סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחוֹר׃

16Dan will avenge his people, like one, the tribes of Israel.

17Dan will be a serpent on the road, a viper on the path, which bites the horse's heels, so its rider falls backwards.

רש"י בראשית פרשת ויחי פרק מט פסוק טז

(טז) כאחד שבטי ישראל - כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כולם ידין, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה:

like one, the tribes of Israel: All Israel will be like one with him, and he will avenge them all. Concerning Samson he uttered this prophecy. We can also explain שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד [as follows]: like the special one of the tribes, namely David, who came from Judah. — [From Targum Onkelos, Sotah 10a, Gen. Rabbah 99:11]

דברים פרק לג (כב) וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה יְזַנֵּק מִן הַבָּשָׁן׃

22And of Dan he said: "Dan is a young lion, streaming from Bashan."

אבן עזרא במדבר פרק א פסוק יט

ודע, כי לא היו גבורים בשבטים כשבט יהודה, הנמשל לגור אריה, וכשבט דן, הנמשל כן בדברי משה, על כן היו הם בראשונה ובאחרונה.

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז

(ט) [גור אריה יהודה] אמ' ר' חמא בר' חנינא זה משיח בן דוד שיצא משני שבטים, אביו מיהודה ואמו מדן, ובשניהן כת' אריות גור אריה יהודה, דן גור אריה (דברים לג כב).

דברי הימים ב פרק ב

(ב) וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל־חוּרָם מֶלֶךְ־צֹר לֵאמֹר כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִם־דָּוִיד אָבִי וַתִּשְׁלַח־לוֹ אֲרָזִים לִבְנוֹת־לוֹ בַיִת לָשֶׁבֶת בּוֹ׃

(ג) הִנֵּהוּ אָנִי בוֹנֶה־בַּיִת לְשֵׁם יְקוָק אֱלֹהָי לְהַקְדִּישׁ לוֹ לְהַקְטִיר לְפָנָיו קְטֹרֶת־סַמִּים וּמַעֲרֶכֶת תָּמִיד וְעֹלוֹת לַבֹּקֶר וְלָעֶרֶב לַשַּׁבָּתוֹת וְלֶחָדָשִׁים וּלְמוֹעֲדֵי יְקוָק אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם זֹאת עַל־ יִשְׂרָאֵל׃

(ד) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־אֲנִי בוֹנֶה גָּדוֹל כִּי־גָדוֹל אֱלֹהֵינוּ מִכָּל־הָאֱלֹהִים׃

(ה) וּמִי יַעֲצָר־כֹּחַ לִבְנוֹת־לוֹ בַיִת כִּי הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלֻהוּ וּמִי אֲנִי אֲשֶׁר אֶבְנֶה־ לוֹ בַיִת כִּי אִם־לְהַקְטִיר לְפָנָיו׃

(ו) וְעַתָּה שְׁלַח־לִי אִישׁ־חָכָם לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת וּבַבַּרְזֶל וּבָאַרְגָּוָן וְכַרְמִיל וּתְכֵלֶת וְיֹדֵעַ לְפַתֵּחַ פִּתּוּחִים עִם־הַחֲכָמִים אֲשֶׁר עִמִּי בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר הֵכִין דָּוִיד אָבִי׃

…

(י) וַיֹּאמֶר חוּרָם מֶלֶךְ־צֹר בִּכְתָב וַיִּשְׁלַח אֶל־ שְׁלֹמֹה בְּאַהֲבַת יְקוָק אֶת־עַמּוֹ נְתָנְךָ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ׃

(יא) וַיֹּאמֶר חוּרָם בָּרוּךְ יְקוָק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לְדָוִיד הַמֶּלֶךְ בֵּן חָכָם יוֹדֵעַ שֵׂכֶל וּבִינָה אֲשֶׁר יִבְנֶה־בַּיִת לַיקוָק וּבַיִת לְמַלְכוּתוֹ׃

(יב) וְעַתָּה שָׁלַחְתִּי אִישׁ־חָכָם יוֹדֵעַ בִּינָה לְחוּרָם אָבִי׃

(יג) **בֶּן־אִשָּׁה מִן־בְּנוֹת דָּן וְאָבִיו אִישׁ־צֹרִי** יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב־וּבַכֶּסֶף בַּנְּחֹשֶׁת בַּבַּרְזֶל בָּאֲבָנִים וּבָעֵצִים בָּאַרְגָּמָן בַּתְּכֵלֶת וּבַבּוּץ וּבַכַּרְמִיל וּלְפַתֵּחַ כָּל־פִּתּוּחַ וְלַחְשֹׁב כָּל־ מַחֲשֶׁבֶת אֲשֶׁר יִנָּתֶן־לוֹ עִם־חֲכָמֶיךָ וָחַכְמֵי אֲדֹנִי דָּוִיד אָבִיךָ׃

2And Solomon sent to Huram the king of Tyre, saying, "As you did with my father David, and you sent him cedars to build for himself a House in which to dwell.
3Behold I am building a house in the name of the Lord my God, to devote to Him, to burn before Him incense and the arrangement of the continual showbread and burnt offerings, for the morning and for the evening, for Sabbaths and for New Moons, and for the appointed seasons of the Lord our God, making this permanent over Israel.
4And the House which I am building is great, for our God is greater than all gods.
5And who can gather up strength to build Him a House, for the heavens and the heavens of the heavens cannot contain Him, and who am I that I should build Him a House, only to burn incense before Him.
6And now, send me a wise man to work with gold, with silver, with copper, with iron, and with purple, crimson, and blue yarn, and who knows how to make engravings with the wise men who are with me in Judah and in Jerusalem, whom my father David prepared.
…
10And Huram the king of Tyre said in writing, and sent to Solomon, "Because of the Lord's love for His people, He made you king over them."
11And Huram the king of Tyre said, "Blessed is the Lord, the God of Israel, Who made the heavens and the earth, Who gave King David a wise son, endowed with intelligence and understanding, who will build a House for the Lord and a house for his kingdom.
12And now, I have sent a wise man, endowed with understanding, of my father Huram.
13**The son of a woman of the daughters of Dan, and his father was a Tyrian man**, who knew how to work with gold, with silver, with copper, with iron, with stones, with wood, with purple, with blue, and with fine linen and with crimson yarn, and to engrave all types of engravings, and to devise ideas, [to do] what

	is given to him with your wise men and the wise men of my lord, your father David.

תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז עמוד ב

ואמר מר: אימיה מבית דן, וכתיב: (ואתו) [אתו] [את] אהליאב בן אחיסמך למטה דן.

And the Master says: Hiram's **mother** was also **from the house of Dan,** as the verse states about him: "The son of a woman of the daughters of Dan" (II Chronicles 2:13). **And it is written** with regard to those who constructed the Tabernacle: **"And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan,** a craftsman, and a skillful workman, and a weaver in colors, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen" (Exodus 38:23). This teaches that Hiram continued in the craft of brass work, the craft of his father's family and also of his mother's family from Dan.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן יג

ורבי אדא בר חייא אמר להד שהדל שבשבטים מדבק לו במשכן ואיזה ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן, א"ר חנינא בן פזי אין לך גדול מכל השבטים משבט יהודה ואין לך ירוד מן שבט דן שהיה מן השפחות מה כתיב בו ובני דן חושים (בראשית מו), אמר הקב"ה יבוא ויזדווג לו שלא תהא רוחו גסה שגדול וקטן שוין לפני הקב"ה, א"ר חנינא לעולם אל יגיס אדם בכבודו המשכן נעשה בשני שבטים אלו ואף בהמ"ק =בית המקדש= כן עשוהו שלמה מיהודה וחירם מדן שנאמר בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי (מלכים א ז), ובדברי הימים כתיב (ד"ה =דברי הימים= ב ב) בן אשה מן בנות דן שהיה אביו מנפתלי ואמו מדן.

בראשית רבתי פרשת ויחי עמוד 244

ולא נכר שוע לפני דל כי מעשה ידיו כלם (איוב שם) 19Who did not respect princes, and a prince was not recognized before a poor man, for they are all the work of His hands. מלמד שקטן וגדול שוים לפניו. א"ר חנינא שוע זה יהודה שנאמר כי יהודה גבר באחיו (דה"א ה' ב'), דל זה שבט דן, שלא היה ירוד בכל השבטים משבט דן שהיה מן הלחינות וכתיב לאחרונה יסעו לדגליהם (במדבר ב' ל"א) ואעפ"כ השוה הב"ה דן ליהודה במלאכת המשכן שנאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו' (שמות ל"א ב'), ואני הנה נתתי את אהליאב וגו' (שם ו'). ובמלאכת בית המקדש, שלמה היה מיהודה וחירם מדן. וכן במשיח אביו מיהודה ואמו מדן, שלכך נקרא יהודה ודן גור אריה שהמשיח יוצא מבין שניהם..

[רבינו] בחיי שמות פרק לח

(כב) ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה.

ובמדרש: בצלאל ואהליאב היו האומנים הבקיאים שבכלם, בצלאל משבט יהודה שנקרא (בראשית מט, ט) "גור אריה", ואהליאב משבט דן שנקרא (דברים לג, כב) "דן גור אריה", והמקדש היה דומה לאריה, שכן מצינו ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו ודומה לאריה, כדכתיב: (ישעיה כט, א) "הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד", ובאריה נענשו, שנאמר: (ירמיה ד, ז) "עלה אריה מסבכו". ובאריה עתידין להתמשל בזמן הישועה, שנאמר: (מיכה ה, ז) "והיה שארית יעקב בגוים כאריה בבהמות יער".

מראה יחזקאל שמות פרשת פקודי

והנה כמו כן היו משה ואהרן על בחי' זו כי משה קיבל התורה מפי השי"ת כהוייתה והיה נקרא איש אלקים בעלה דמטרוניתא ושושבינא דמלכא, אבל אהרן היה הפרט כמ"ש ואהרן אחיך יהיה נביאך והיה שושבינא דמטרוניתא, וכמו כן היה חילוק בין בצלאל לאהליאב כמו שפרש"י שלכן נבחר אהליאב לפי שהיה מפחות של השבטים, א"כ היה לו להיות משבט נפתלי או גד ואשר ולא מדן שהוא נשיא דגל, אבל הנ"ל שבצלאל היה נגד תורה שבכתב וממדת החסד שכן נקראת תורת חסד לפי שאין בה קושיא ופירוק והיה ממטה יהודה לשון הודאה שאין שם מחלוקת, אבל אהליאב היה משבט דן מצד מדת הדין ומבחינת תורה שבע"פ שצריכין לדון ולפלפל להוציא הדין לאמיתו.

וזה שאמר הכתוב פה, אלה פקודי המשכן, פסל את הראשונים, שעכשיו מדברים מן הפרט והוא פקודי לשון פקדון שנפקד אצל המשכן היינו התורה שבע"פ שנכלל במשכן, משכן העדות כי תורה שבכתב מעידה על תורה שבעל פה שהיא אמת שאלמלא תורה שבע"פ לא היינו יודעים הפירוש שבתורה שבכתב, כגון טוטפת ושמירת שבת ושחיטה וטריפות וכדומה, והוא אשר פקד על פי משה כמ"ש כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית כו', והוא עבודת הלוים הנלוים אל ה' לדבקה בו, אי אפשר להגיע למעלת השלימות אם לא ע"י עיון בהלכה, וע"כ נאמר בזוה"ק [ח"א כ"ז ע"א] וימררו את חייהם בעבודה קשה זו קושיא, בחומר זו קל וחומר, ובלבנים זו ליבון הלכה כו', וגם כי לוים הם ממדת הדין כידוע ולא פסקה ישיבה מהם, ביד אתמר שתלוי באמירה ואי אתה רשאי לכותבן וכל המימרות בגמ' מתחילין אתמר, בן אהרן הכהן שהוא היה שושבינא דמטרוניתא וכנ"ל.

ומזה יש לומר טעם הגון על שנזכר בפרשה זו ח"י פעמים כאשר צוה ה' את משה, כי יש ח"י צרכי בני אדם בין גשמיות ובין רוחניות שעליהם הוקבע תפלת י"ח, ומשה שהיה בעלה דמטרוניתא הקים את המשכן כמ"ש אקים את סוכת דוד כו' והיה מחוייב שאר כסות ועונה המוזכרים בזוה"ק ולאקמא שכינתא מעפרא, וזהו היה לפענ"ד ענין הקמת המשכן ע"י משה דוקא, ועל ידי שמסר נפשו על ישראל באמרו מחני נא מספרך ונתקיים תיכף בפ' תצוה כי צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלוה, לזה נכפל כאן ח"י פעמים גבי הקמת המשכן להרים קרן ישראל.

ואמר עוד המקרא הנ"ל ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, היינו מסטרא דימינא שחנה דגל יהודה ומבחי' תורה שבכתב כנ"ל עשה כל אשר צוה ה' את משה שהיה ג"כ בחינה הנ"ל, ואתו כלול ודבוק ומושרש אהליאב למטה דן מסטרא דשמאלא, כי דגל דן צפונה יחנו וגם הוא לשון דין כנ"ל, והיה חרש כמ"ש החרש והמסגר וזה"ש חכמז"ל [גיטין פח א] כשפותח בהלכה הכל נעשים כחרשים, וחושב שיודע לחשב עברונות ותקופות ומולדות, ולחשב מחשבות לפלפל בחכמה כנ"ל, ורוקם עוקר הרים וטוחנן זו בזו בהלכה ובסברא, וכל זה בתכלת ובארגמן כמו שפירש רש"י בפרשת תרומה שי"ג מינים הוצרכו למלאכת המשכן ע"ש, ולדרכינו נאמר שהם כנגד הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שנצטרכו לתורה שבעל פה, וזהו מה שנראה לפענ"ד לבאר בתבנית המשכן ומוצאיו ומובאיו וביהמ"ק שיבנה ב"ב וה' יראנו נפלאות מתורתו שבכתב ושבעל פה אוכי"ר בנלי"כ ולאע"י.

ביוגרפיה - מראה יחזקאל

R. Yechezkel Panet was born in 1783 /5543 in Bilitz, Poland. At a young age he went to study under R. Baruch Frankel - Teomim, the author of the Baruch Ta'am, in Leifnik. Afterwards he went to Prague to study with R. Shmuel Landau, the son of the author of the Nodah Bihuda, and other greats rabbis of the city. Eventually, he became close to R. Menachem Mendel of Rimanov and became his disciple, authoring Menachem Zion, in which he recorded the teachings of his mentor. He also became close to the Chozeh (Seer) of Lublin and the Maggid of Koznitz. R. Yechezkel served as rabbi in various communities, and from 1823/ 5583 served as Rabbi of Karlsburg (Alba - Julia) in Transylvania, Romania, and the entire province, passing away there in 1845 /5605. He left many volumes in manuscripts, among them his responsa Mar'eh Yechezkel, which was published in Sigat, in 1875/ 5635. His book Mar'eh Yechezkel on the Torah and Festivals was gleaned from his sermons and his writings on Chassidism and aggadah that been published and were still in manuscript, and was published by his great - grandson, R. Zvi Elimelekh Panet in Bnei Brak, 2000 /5760.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית לחנוכה

וכמו כן נאמר בדן גור אריה לזווגו עם הגדול שבשבטים שהוא יהודה דכתיב (בראשית מ"ט, ט') גור אריה יהודה וכמו שהמשכן נעשה בשניהם בצלאל מיהודה ואהליאב מדן וכן המקדש (שמות רבה שם), כי היה אז התגלות מעין לעתיד שיתגלו העיגולים כמו שאמרו (תענית ל"א א) עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים וכו', והיינו כי בהעגול מגיע דייקא הסוף להתחבר עם הראש. ועל זה אמר יעקב אבינו ע"ה על דן לישועתך קויתי ה' דאיתא (בראשית רבה צ"ח, י"ד) שהיה רואה שמשון וסבור שהוא יהיה משיח וכיון שראה אותו מת אמר לישועתך וגו', והיינו שקיוה על הישועה שלעתיד לבוא שאז יהיה המחול בהתגלות בחינת העיגולים. וגם אז יהיה שריה מדן דזמין למיתי בהדי משיחא דאפרים כמו שמובא בזוה"ק (ח"ג קצ"ד ב). וזה מורה כי כאשר באים לתחתית המדריגה יש קיווי להוושע ולהגיע דוקא על ידי זה לראש הישועה.

ר' צדוק הכהן מלובלין - ליקוטי מאמרים עמוד קמד

ענין שמשון. אמרו חז"ל (בראשית רבה צ"ח, י"ד) שחשב יעקב שהוא משיח, כי אמו הצללפוני כדאיתא בבבא בתרא (צ"א א) היא משבט יהודה [מבני חור שממנו השתלשלות בית דוד גם כן מבצלאל כמו שאמרו ז"ל] (שמות רבה מ', ד') כמפורש בדברי הימים וכן המשיח יהיה אביו מיהודה ואמו מדן והוא להיפך, כי ענין יהודה ודן שהם ראש וסוף השבטים כמו שאמרו ז"ל (שם) אין לך גדול וכו' וירוד וכו', וחיבורם היינו שמתחבר הראש לסוף נעשה עגול כשלוקחים קו ישר וכופפים הראש לחבר עם הסוף והוא סוד המחול לצדיקים לעתיד לבוא וכל אחד מראה באצבע (תענית ל"א א) וכמו שנאמר (ירמיה ל"א, י"ב) אז תשמח בתולה במחול שהוא עיגול, כי יש סוד עיגולים ויושר כידוע מהאריז"ל דהיינו בכלל אור פנימי ואור מקיף כי ה' יתברך ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, סובב כל עלמין הוא מצד שהוא אין סוף ושם אין שייך עבודה ובחירה כלל:

ביוגרפיה - פרי צדיק

R. Zadok haCohen Rabinowitz (Rubinstein) was born in 1823 /5583 to his father R. Yaacov, Rabbi of Krizburg, Lithuania. R. Zadok was considered a child prodigy. In 1843/ 5603 he was forced to get a permit from a hundred rabbis in order to separate from his wife and marry a second wife, and thus he arrived in Poland where he met the great Chassidic leaders. He accepted their way of Judaism and became a disciple of R. Mordechai Yoseph Leiner of Izbeza. He relocated to Lublin, and began to write books according to Chassidic thought in accordance to the method of his mentor. His famous book Zidkat haZadik was published in 1848 /5608. From 1888/ 5648 until his death in 1900 /5660, he served as an Admo"r (Chassidic Rabbi) in Lublin. He also authored works in Jewish Law, the most famous of them were his responsa Tif'eret Zvi, Ozar haMelekh on Maimonides' code, and others. The series Pri Zaddik includes his sermons as edited by his disciples and began to be published in 1901/ 5661.

כלי יקר שמות לה

למטה דן, שנמשל גם הוא לגור אריה שנאמר (דברים לג כב) דן גור אריה, על כן מן הראוי שיבנה האריאל. ורמז ביהודה ודן לשני שמותיו יתברך ה' אלהים שם של רחמים ושל דין אשר שיתף הקדוש ברוך הוא ברוך הוא וברא בהם העולם, כך משכן זה העשוי על תמונת כל העולמות נעשה על ידי יהודה אשר כל השם של רחמים כלול בשמו ועל ידי דן המורה על מדת הדין כי בשנים אלו יצר ה' עולמו ובשנים אלו נעשה על תמונת העולם המשכן על ידי שבט דן ויהודה,

של"ה פרשת וזאת הברכה דרך חיים תוכחת מוסר

טז. 'ולדן אמר דן גור אריה' (דברים לג, כב). קשה, אם 'גור' אינו 'אריה', ואם 'אריה' אינו 'גור'. ובפרשת ויחי בפסוק (בראשית מט, ט) 'גור אריה יהודה' הוצרך רש"י שם לתקן דבר זה. נראה לתרץ על דרך מה שכתב הזהר פרשת ויחי (ח"א דף רמ"ד ע"א) וזה לשונו: פתח רבי יוסי ואמר 'יהי דן נחש עלי דרך' (בראשית מט, יז), אימתי הוה דן נחש, ביומי דירבעם, דכתיב (מלכים - א יב, כט) 'ואת האחד נתן בדן', על מה אתייהיב תמן עלי דרך על ההוא ארחא דיתמנע, ההוא דרך [דילהון דסלקין] לירושלים, ולא יסלקון תמן, ודא הוה לון נחש לישראל עלי דרך, 'עלי דרך' ודאי, כמה דאת אמר (שם שם, כח) 'ויועץ המלך' וגו'. 'שפיפן עלי ארח', דעקיץ לון לישראל, וכלא לא הוה אלא עלי דרך ועלי אורחא לאתמנעא מישראל דלא יסלקון לירושלים למיחג חגייהו ולקרבא קרבנין ועלוון למפלח תמן. תא חזי, בשעתא דמטו ברכאן לידא דמשה לברכא לכל שבטיא, חמא לדן דהוה קטיר בחויא, אהדר קטר ליה באריה, הדא הוה דכתיב 'ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן'. מאי טעמא, בגין דאיהו שירותא וסופא דארבע דגלין קטיר ביהודה דאיהו מלכא, כמה דאת אמר 'גור אריה יהודה', והות שירותא דדגלין דן, דכתיב 'דן גור אריה' וגו' למהוי שירותא וסופא קטיר בחד אתר. עכ"ל. ועיין בזהר פרשת בלק (ח"ג דף קצ"ד ע"ב) מהגבורות שיעשה לעתיד שריה בן דן במלחמת משיח בן יוסף, ואחר כך יהיה מקויים 'לישועתך קויתי ה" (בראשית מט, יח), ורצה לומר כי אחר כך יבא משיח צדקנו. וזהו שרמז בכאן שדן יהיה מקושר ביהודה גור אריה, ו'גור אריה' הכתוב כאן אינו קאי על דן, רק על יהודה הנקרא 'גור אריה' מטעם שכתב רש"י בפרשת ויחי (בראשית מט, ט). ודבר זה רומז על התעוררות איזה גבור

הכובש את יצרו (אבות פ"ד מ"א) שלא יזכר לו הראשונות, אדרבה זוכה לשינוי השם למעליותא, כמו כאן נתהפך מהנחש להיות נקרא גור אריה והוא יעשה אז גבורות.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת כתובות דף ה עמוד א

וע"פ הכוונה זו בעיקר מעשה המקדש היו מב' שבטים האחד בצלאל למטה יהודה שהוא מצד הימין ורחמים כמ"ש יהודה כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא שם הוי"ה ואמר ואתו אהליאב וגו' למטה דן דהיינו לצרף אליו הדין והגבורה כמ"ש מדן קאתית דכתיב דן ידין עמו וגו'

[רבינו] בחיי דברים פרק לג פסוק כב

(כב) דן גור אריה. ע"ד הפשט: המשילו בגבורה לגור אריה כאשר הוא מדלג מהר בשן. וע"ד הקבלה: נקרא דן כנגד מדת הדין, כי כן אמרה רחל עליו: (בראשית ל, ו) "דנני אלהים", והמשילו משה בברכתו לגור אריה כנגד מדת הדין של מעלה ששם צורת גור אריה, וזה מבואר.

הרחב דבר דברים פרק לג פסוק כב

(א) ולא תקשה מאין בא לשבט דן כח הדין, אחרי שלא הי' לו כח התורה, דכבר הראה הכתוב בפ' יתרו לדעת שאם אין דיינים ע"פ התורה אז יש להעמיד ערכאות שבסוריא, היינו אנשים שאין להם דעת במשפטי התורה, רק בדעת נוטה של בני אדם ולהביא בזה שלום על ישראל, ולא עוד אלא אפי' מה שהיו שבט דן ע"פ רוב הזמנים עובדי עבודת כוכבים כידוע, מכ"מ לא גרע זכות הדין לעשות שלו, והיינו דאי' ברבה פ' משפטים בזה"ל דוד אמר יראת ה' טהורה עומדת לעד מהו כך אדם שונה מדרש הלכות ואגדות ואם אין בו יראת חטא אין בידו כלום, משל לאדם שאמר לחבירו יש לי אלף מדות כו' א"ל חבירו יש לך אפוטקאות ליתן אותם בהם, אם יש לך כן הכל שלך ואם לאו אין בידך כלום, כך אדם שונה הכל א"ל אם יש לך יראת חטא הכל שלך ואם לאו אין לך כלום שנ' והי' אמונת עתך וגו' יראת ה' היא אוצרו, לכך נאמר יראת ה' טהורה וגו'. והנביא צוח ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, והוא פלא מה זה שייך לפ' משפטים, וגם מה זה הנביא צוח. אלא כך הענין, שלמד מדכתיב יראת ה' טהורה וגו' אחר כל המקראות תורת ה' תמימה, עדות ה', פקודי ה', מצות ה', ואח"כ יראת ה', ללמד דכל אלה תלוי ועומד על יראת ה', בלא זה אינם כלום, והרי משפטי ה' כתיב לאחר יראת ה', למדנו מזה דלא כן זכות משפטים, דאפי' בלי יראת ה' יש בהם זכות שעושה מישרים בין אדם לרעהו, וע"ז מסיים דהנביא צוח ציון במשפט תפדה, דנהי שאין לה זכות תורה ומע"ט שבין אדם לשמים אחר שעבדו עבודת כוכבים, אבל אכתי בזכות משפט תפדה, וכן שביה בצדקה, וכך הי' שבט דן זכות המשפטים גבר אצלו על כל דרכיו:

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת במדבר פרק א

[יב] לדן אחיעזר בן עמישדי. לפי שדן אביו נעשה אח ליהודה במלכת המשכן, שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' (שמות לה ל), ואמר (ואתו) אהליאב בן אחיסמך למטה דן (שם שם לד), ואין עזר אלא יהודה, שנאמר ועזר מצריו תהיה (דברים לג ז), וכן נאמר על דוד שהיה מלך כי הוא משבט שנקרא עזר, שנאמר שויתי עזר על גבור (תהלים פט כ), וכן יעקב אמר דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל (בראשית מט טז), כמיוחד שבשבטים, וזה היה יהודה ולכך נקרא בן עמי שדי, שדן עמו כיהודה, וכן את מוצא כשם שנקרא יהודה אריה, כך דן נקרא אריה, לכך נקרא נשאי שבטו אחיעזר בן עמישדי:

הגר"א:
והמים להם חומה - ולקמן כתב חמה חסר, ויש לומר הטעם משום דאיתא שפסל מיכה עבר עמהם בים, ובבני דן היה מיכה שהיה לו תחת כנפיו הפסל, וידוע ששבט דן הלכו באחרונה מאסף לכל המחנות, וכאשר באו מצרים בים היו עדיין מישראל בתוכו, ואלו שבט דן ופסל מיכה עמהם, והיה קיטרוג איך יעשה הקב"ה להם הנס, והיה להם המים חימה מרוב הקיטרוג. (קול אליהו בשלח)

צרור המור בראשית פרשת ויחי
ורבותינו נתנו טעם אחר ואמרו לא ניכר שוע לפני דל מלמד שקטן וגדול שם הוא ושוין לפני הקדוש ברוך הוא. א"ר חנינא שוע זה שבט יהודה שנאמר כי יהודה גבר באחיו. ולזה שבט דן שלא היה ירוד בשבטים כשבט דן שהיה מן הלגיונות וכתיב בו לאחרונה יסעו. ואעפ"כ מצאנו בהרבה מקומות שהשוון הקדוש ברוך הוא במלאכת המשכן דכתיב ראה קראתי בשם בצלאל וגו' ואתו אהליאב וגו'. ואף בהמ"ק עשה אותו שלמה מיהודה. וחירם מדן. שנא' בן אשה מבנות דן וגו'. וכן המשיח הוא מב' שבטים אביו מיהודה ואמו מדן. שלכך נקראו יהודה ודן גור אריה שהמשיח יוצא מבין שניהם.

זוהר מהדורת הסולם - במדבר פרשת בלק מאמר צליה שהפיל את בלעם אות קעט
הַנּוֹשֵׁךְ עִקְּבֵי סוּס, דָּא עִירָה, דְּהֲוָה בַּהֲדֵיהּ דְּדָוִד, דְּהֲוָה אָתֵי מִדָּן, וּבְגִינֵיהּ, תַּלְיָא גְּבוּרְתֵּיהּ בְּדָוִד, דִּכְתִיב וַיְעַקֵּר דָּוִד אֶת כָּל הָרֶכֶב. וַיִּפּוֹל רוֹכְבוֹ אָחוֹר, דָּא שְׂרָיָה, דְּזַמִּין לְמֵיתֵי בַּהֲדֵי מְשִׁיחָא דְּאֶפְרַיִם, וְאִיהוּ הֲוֵי מִשִּׁבְטָא דְּדָן, וְזַמִּין אִיהוּ לְמֶעְבַּד נוּקְמִין וּקְרָבִין בִּשְׁאַר עַמִּין. וְכַד דָּא יְקוּם, כְּדֵין מְחַכֶּא לְפוּרְקָנָא דְּיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְיָ'. ואף על גב דְּאוֹקְמוּהָ לְהַאי קְרָא, אֲבָל בְּרִירוּ דְּמִלָּה כְּמָה דְּאִתְּמַר, וּכְמָה דְּאוֹקְמוּהָ. וְעַל דָּא אָתָא קְרָא וְאוֹכַח.

[רבינו] בחיי שמות פרק לא
(ו) ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן. אמר ר' חנינא אין לך גדול משבט יהודה ואין לך קטן משבט דן שהיה מן הלחינות, אמר הקדוש ברוך הוא: יבא להזדווג לו שלא תהא רוחו גסה, שגדול וקטן שווים לפני הקדוש ברוך הוא. המשכן נעשה בשניהם, זה משבט יהודה וזה משבט דן, ואף בית המקדש בשני שבטים אלו, שלמה משבט יהודה, וחירם משבט דן מצד אמו, שכן כתוב בדברי הימים: (דברי הימים - ב ב, יג) "בן אשה מן בנות דן".